

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Географічний факультет
Кафедра геодезії та картографії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Судова практика по вирішенню земельних
справ

для студентів

галузь знань **19 «Архітектура та будівництво»**
спеціальність **193 «Геодезія та землеустрій»**
освітній рівень **магістр**
освітня програма **«Землеустрій та кадастр»**
вид дисципліни **обов'язкова**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2019/2020
Семестр	другий
Кількість кредитів ECTS	три
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: **Сюйва Ірина Сергіївна**, кандидат юридичних наук, асистент кафедри земельного та аграрного права

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробники:

Заєць Олена Іванівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри земельного і аграрного права

Сюйва Ірина Сергіївна кандидат юридичних наук, асистент кафедри земельного та аграрного права

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри геодезії та картографії

(підпис) _____ (Даценко Л.М.)

Протокол № 1 від 28 серпня 2019 року

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 5 від « 30 » 08 . 2019 року

Голова науково-методичної комісії _____ (підпис) (Запотоцький С.П.)

ВСТУП

1. Мета дисципліни

- формування у студентів належного рівня знань конституційних гарантій та правових засад вирішення земельних спорів, характеристики земельних спорів, їх видів та правових форм вирішення, інституційно-функціонального забезпечення вирішення земельних спорів, юрисдикції судів щодо вирішення земельних спорів в системі захисту земельних прав, особливостей процесуального забезпечення вирішення земельних спорів, альтернативних способів вирішення земельних спорів враховуючи досвід ЄС тощо.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1. *Знати* положення Конституції України, Земельного кодексу України, законів України та підзаконних актів, які містять норми матеріального та процесуального характеру, спрямовані на визначення підстав, змісту та порядку захисту земельних прав суб'єктів земельних правовідносин, видів земельних спорів, особливості їх вирішення тощо.

2. *Вміти* самостійно вирішувати практичні ситуації, пов'язані із застосуванням норм законодавства, правильно застосовуючи положення нормативно-правових актів; складати та аналізувати зміст процесуальних документів, пов'язаних із вирішенням земельних спорів, застосовувати норми законодавства при наявності складних та колізійних ситуацій тощо.

3. *Володіти основними навичками* з підготовки проектів заперечень, клопотань та інших процесуальних документів з урахуванням особливостей практичної ситуації та за допомогою правових методів розв'язувати земельні спори.

3. Анотація навчальної дисципліни. Форми викладання та методи навчання цієї дисципліни спрямовані на формування належного рівня теоретичних знань та практичних навичок щодо вирішення земельних спорів. В межах навчальної дисципліни вивчається загальна характеристики земельних спорів в Україні, їх класифікація, правові форми вирішення, інституційно-функціональне забезпечення вирішення земельних спорів, особливості застосування засобів та способів захисту земельних прав при вирішення земельних спорів, а також виконання рішень юрисдикційних органів за результатами розгляду земельних спорів тощо.

4. Завдання дисципліни спрямовані на досягнення студентами таких компетентностей як: здатність застосовувати знання з теорії навчальної дисципліни на практиці шляхом підготовки та аналізу всіх видів процесуальних документів; здатність надавати правильну правову характеристику земельним правовідносинам, що передують виникненню земельного спору; здатність вирішувати земельні спори із застосуванням земельно-правових норм; здатність аналізувати судову практику у сфері вирішення земельних спорів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3 комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	<i>Знати теоретичні основи, специфіку правових інститутів земельного права та земельного законодавства і їх вплив на вирішення земельних спорів</i>	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Тест, доповідь, доповнення доповіді, експрес опитування, реферат, доповідь та звіт про виконання 7індивідуального завдання, самостійної роботи, участь в дискусії, контрольна робота</i>	5%

1.2	<i>Поглиблено знати про онтологічну сутність та еволюцію думки щодо поняття, класифікації та особливості вирішення земельних спорів.</i>	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Тест, доповідь, доповнення доповіді, есе, експрес опитування, доповідь та звіт про виконання індивідуального завдання, самостійної роботи, участь в дискусії, контрольна робота</i>	10%
1.3	<i>Критично осмислювати законодавство у сфері захисту земельних прав та виділяти проблеми, що постають у правозастосовній діяльності, пропонувати шляхи вирішення зазначених проблем;</i>	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Тест, доповідь, доповнення доповіді, есе, експрес опитування, доповідь та звіт про виконання індивідуального завдання, самостійної роботи, участь в дискусії, контрольна робота</i>	10%
1.4	<i>Критично осмислювати судову і адміністративну практику вирішення земельних спорів, узагальнення судової практики та позиції Верховного Суду у земельних справах, Рішення Європейського Суду з прав людини по земельних питаннях.</i>	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Тест, доповідь, доповнення доповіді, есе, експрес опитування, доповідь та звіт про виконання індивідуального завдання, самостійної роботи, участь в дискусії, контрольна робота</i>	5%
2.1	<i>Аналізувати та прогнозувати розвиток судової практики вирішення окремих видів земельних спорів з врахуванням норм національного законодавства та міжнародно-правових документів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України</i>	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Тест, доповідь, доповнення доповіді, есе, експрес опитування, доповідь та звіт про виконання індивідуального завдання, самостійної роботи, участь в дискусії, контрольна робота</i>	5%
2.2	<i>Вміти розв'язувати складні практичні ситуації, що вимагають застосування сучасних способів подолання земельно-правових колізій, складати проекти процесуальних документів, що необхідні для порушення та вирішення земельної справи у судовому та</i>	<i>Семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Доповідь, доповнення доповіді, експрес опитування, реферат, розв'язання правової проблеми, задачі, доповідь та звіт з виконання самостійної роботи,</i>	10%

	<i>адміністративному порядку, формулювати відповідні висновки з посиланням на нормативні акти, судову практику та доктрину земельного права.</i>		<i>індивідуального завдання, розробка проекту акту реагування, участь в дискусії</i>	
2.3	<i>Демонструвати здатність виробляти правові позиції для розв'язання земельно-правових конфліктів та спорів</i>	<i>Семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Доповідь, доповнення доповіді, експрес опитування, реферат, розв'язання правової проблеми, задачі, доповідь та звіт з виконання самостійної роботи, індивідуального завдання, розробка проекту акту реагування, участь в дискусії</i>	10%
2.4	<i>Вміти аргументувати вибір шляхів вирішення земельних спорів та способів захисту земельних прав, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення</i>	<i>Семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Доповідь, доповнення доповіді, експрес опитування, реферат, розв'язання правової проблеми, задачі, доповідь та звіт з виконання самостійної роботи, індивідуального завдання, розробка проекту акту реагування, участь в дискусії</i>	10%
3.1	<i>Самостійно організовувати та здійснювати наукові дослідження проблем вирішення окремих категорій земельних спорів, визначати наукові проблеми, готувати наукові тексти та доповіді</i>	<i>Семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Доповідь, доповнення доповіді, експрес опитування, реферат, розв'язання правової проблеми, задачі, доповідь та звіт з виконання самостійної роботи, індивідуального завдання, розробка проекту акту реагування, участь в дискусії</i>	10%
3.2	<i>Демонструвати здатність обґрунтовувати та відстоювати власну точку зору щодо запропонованої земельно-правової проблеми чи практичної ситуації, необхідності вдосконалення чинного земельного та</i>	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Доповідь, звіт з виконання індивідуального завдання, самостійної роботи, колоквиум, розв'язання правової проблеми, задачі, есе,</i>	10%

	<i>процесуального законодавства та практики його реалізації при вирішенні земельних спорів</i>		<i>тестування, експрес опитування, контрольна робота</i>	
3.3	<i>Приймати і обґрунтувати рішення щодо розв'язання земельних спорів-казусів, підготовки проектів позовних заяв, заперечень, клопотань та інших необхідних процесуальних документів з урахуванням особливостей процесуального законодавства в контексті вирішення конкретного земельного спору</i>	<i>Семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Доповідь та звіт з виконання індивідуального завдання, доповідь, доповнення доповіді, колоквиум, розв'язання правової проблеми, задачі, есе, розробка проекту акту реагування, тестування, експрес опитування, контрольна робота</i>	5%
4.1	<i>Демонструвати обрані варіанти правової позиції за результатами вирішення земельного спору як самостійно так і у команді, здійснювати їх публічну презентацію</i>	<i>Семінарське заняття, самостійна робота, індивідуальне завдання</i>	<i>Доповідь та звіт з виконання індивідуального завдання, доповідь, доповнення доповіді, колоквиум, розв'язання правової проблеми, задачі, есе, розробка проекту акту реагування, тестування, експрес опитування, контрольна робота</i>	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	3.3	4.1
	ПРН 1.	+		+						+	+	+
ПРН 11.			+	+	+		+		+			+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів

- семестрові форми оцінювання:

1. доповідь (виступ на задану тему) – до 3 балів;
2. доповнення доповіді – 1 бал;
3. експрес опитування – до 2 балів;
4. розв'язання правової проблеми (підготовка аналітичного висновку) – до 5 балів;
5. самостійна робота – до 5 балів;
6. тестування (з набору суджень вибрати вірні) – до 10 балів;
7. реферат (змістовна письмова робота на задану тему з аналізом судової практики та висновками) – до 5 балів;
8. участь в дискусії – до 2 балів;
9. розробка проекту нормативного чи індивідуального акту (процесуального документу) – до 5 балів;
10. розв'язання задач – до 5 балів;
11. контрольна робота – до 10 балів.

Мінімальний бал, який має бути отриманий студентом за відповідними формами оцінювання складає 36 бали. Максимальний бал, який може бути отриманий студентом за семестр складає 60 балів. Передбачені форми семестрового оцінювання сумарно не можуть перевищувати 60 балів.

- підсумкове оцінювання:

письмовий залік, що включає відповіді на питання.

	ЗМ1	ЗМ2	залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Максимальна підсумкова оцінка за цю дисципліну може становити 100 балів. Студент може отримати на заліку максимально 40 балів, до яких додаються бали отримані студентом під час семінарських занять. Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за залік не може бути меншою 24 балів. У випадку коли студент на заліку набрав менше 24 балів, останні не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час семестру), у відомості в колонці «бали за залік» ставиться «0», а в колонку «результуюча оцінка» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру.

7.2 Організація оцінювання:

Види поточного контролю обираються викладачем, який веде семінарські заняття, за погодженням з лектором та у відповідності з даною програмою. Видами поточного контролю можуть бути: доповідь, доповнення доповіді, експрес-опитування, реферат, підсумкова контрольна робота тощо.

При поточному контролі під час семінарських занять оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований студентом у відповіді, активність при обговоренні питань семінарського заняття, систематичність роботи на заняттях, результати виконання домашніх завдань.

Викладач, який проводить семінарські заняття, виставляє у визначений термін кількість набраних з поточного контролю балів і заносить їх у відповідні документи обліку успішності студентів. У випадку відсутності студента на семінарському занятті з поважних причин, він може відпрацювати пропущене заняття в поза аудиторний час (час консультацій викладача), шляхом усного опитування, підготовки реферату. За результатами відпрацювання пропущеного заняття з поважних причин викладачем нараховуються бали. За невідпрацьовані заняття бали не нараховуються.

Дисципліна викладається у першому семестрі і складається з ЗМ 1 (Загальна частина) та ЗМ 2 (Особлива частина). За 5 днів до початку залікової сесії викладач, який веде семінарські заняття, припиняє приймати відпрацювання.

Остаточна сума балів за семестр оголошується студентам на підсумковому занятті.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	Самостійна робота
Модуль 1				
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ				
1	Вступ. Тема 1. Загальна характеристика та класифікація земельних спорів	2		4
2	Тема 2. Особливості вирішення земельних спорів в судах загальної юрисдикції	2	2	8
3	Тема 3. Особливості вирішення земельних спорів у господарських судах		2	6
4	Тема 4: Особливості вирішення земельних спорів у порядку адміністративного судочинства	2	2	8
5	Тема 5: Особливості вирішення земельних спорів органами місцевого самоврядування та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин		1	2
6.	Тема 6. Вирішення земельних спорів у Європейському суді з прав людини	2	1	4
	<i>Модульна контрольна робота 1</i>			
Модуль 2				
ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ				
7	Тема 7. Вирішення земельних спорів з приводу володіння, користування та розпорядження земельними ділянками	2		6
8	Тема 8. Вирішення земельних спорів про визнання незаконними відмов у передачі земельних ділянок, оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів владних повноважень	2		6
9	Тема 9. Вирішення земельних спорів, пов'язаних з орендою землі		1	4
10	Тема 10. Вирішення земельних спорів, пов'язаних із правами на чужі земельні ділянки	2	1	4
11	Тема 11. Вирішення земельних спорів про примусове припинення права на земельну ділянку		2	4
12	Тема 12. Вирішення майнових спорів, пов'язаних із земельними відносинами		1	2
13	Тема 13. Вирішення інших видів земельних спорів		1	4
	<i>Модульна контрольна робота 2</i>			
	ВСЬОГО	14	14	60

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – **14 год.**

Семінари – **14 год.**

Самостійна робота - **60 год.**

Консультація – **2 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Балюк Г. І. Правові засади вирішення судами спорів, пов'язаних із зверненням стягнення на земельну ділянку (як предмет іпотеки) на вимогу кредитора / Г. І. Балюк, О. В. Єлисеєва // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка : юрид. науки. — 2004. — вип. 60—62. — С. 74—79.
2. Балюк Г. І. Деякі проблеми вирішення судами земельних спорів / Г. І. Балюк // Бюл. М-ва юстиції України, 2008. — № 6 (80). — С. 68-81.
3. Заєць О. І. Проблеми юридичних гарантій захисту прав суб'єктів правовідносин у сфері земельної реформи : шляхи вдосконалення / О. І. Заєць // Вісник Київського університету ім. Т. Шевченка : юрид. науки. — 2000. — вип. 37. — С. 46—51.
4. Ільків Н. В. Окремі процесуальні аспекти судового вирішення земельних спорів / Н. В. Ільків, О. В. Ільницький // Земельне право України. — 2006. — № 8. — С. 10—17.
5. Лейба Л. В. Земельні спори та порядок їх вирішення : моногр. / Л. В. Лейба; за ред. М. В. Шульги. — Х. : Право, 2007. — 160 с.
6. Лисенко Я.О. Правове регулювання земельних юрисдикційних відносин в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Лисенко Я.О. ; КНУТШ. — Київ, 2011. — 20с.
7. Мірошниченко А. М. Колізії в правовому регулювання земельних відносин в Україні: Монографія. — К. : Алеута ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. — 268 с.
8. Мірошниченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України, 5-те видання, змінене і доповнене. — К.: Алерта, 2013. — 544 с.
9. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу : монографія / Володимир Васильович Носік. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 544 с.
10. Погрібний О.О. Окремі питання вирішення земельних спорів /О.О.Погрібний// Проблеми законності : академічний збірник наукових праць . — Харків, 2009. — Вип. 100. — С. 175-187.
11. Снідевич О. С. Позов у цивільних справах, що виникають із земельних правовідносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / О. С. Снідевич . — Київ : Б. в., 2011 . — 18 с.
12. Філюк П. Т. Юридичне забезпечення захисту земельних прав громадян: моногр. / П. Т. Філюк. — Х.: Право, 2012. — 192 с.

Додаткова:

1. Андрейцев В. І. Земельне право і законодавство суверенної України : актуальні проблеми практичної теорії / Володимир Іванович Андрейцев. — К. : Знання, 2005. — 445 с.
2. Бусуйок Д. В. Обмеження та обтяження прав на землю (уроки історії та проблеми сьогодення) / Д. В. Бусуйок // Часопис Київського університету права. — 2003. — № 3. — С. 68—73.
3. Бурцев О.В. Становлення та розвиток законодавчого забезпечення вирішення межових земельних спорів: історико-правовий аспект/ О.В.Бурцев// Теорія і практика правознавства. Електронне найкове фахове видання Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». — 2013. — Вип. 2 (4) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2013/19.pdf. - Назва з екрану.
4. Буткевич В. Якість закону і питання ефективності застосування рішень Європейського суду з прав людини судами України // Право України: юридичний журнал: науково-практичне фахове видання, спецвипуск / Мін-во юстиції України; Конституційний Суд

- України. – Київ, 2011. – № 7: "Європейський Суд з прав людини: проблеми застосування його практики у правовій системі України". – С. 48-63. – ISSN 0132-1331
5. Вівчаренко О. А. Самозахист законних інтересів землекористувачів вимагає нормативного закріплення в земельному законодавстві / О. А. Вівчаренко // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2004. – вип. 12. – С. 162—166.
 6. Голомозий Є., Родіонов С. Європейська неготовність. Застосування практики ЄСПЛ під час вирішення справ щодо позбавлення прав на земельні ділянки в українських судах / Голомозий Є., Родіонов С. // Юридична газета Online. – 2015. - № 21 (467).
 7. Горобець Н. Г. Поняття та сутність права власності в контексті Першого Протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. та практики Європейського суду з прав людини / Н. Г. Горобець // Часопис Київського університету права. - 2014. - № 4. - С. 307-312.
 8. Джавадов Х.А. Гражданско-правовая ответственность за нарушение земельного законодательства (на опыте Украины, Азербайджана и России): Монография. – К.: Издательство «Юридична думка», 2009. – 272 с.
 9. Експертизи в судовій практиці: Навч. посібник/ В.Г. Гончаренко, В.Є. Бергер, Л.П. Булига та ін. – К.: Либідь, 1993. – 197 с.
 10. Експертні дослідження з визначення факту невідповідності меж землекористування технічній документації / Р. Б. Каплін, С. В. Радченко // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. - 2010. - Вип. 10. - С. 505-509.
 11. Жариков Ю. Г. Имущественные споры землепользователей. – М.: Юр. лит. – 1980. – 136 с.
 12. Жушман В. П. Захист прав громадян в умовах приватизації землі, що знаходиться в колективній власності / В. П. Жушман, З. Ф. Самчук // Проблеми законності. – 1998. — № 36. – С. 126–134.
 13. Заставська Л. П. Право власності на землю в Україні (розвиток та основні риси). Автореферат дис. канд. юрид. наук... спец. 12.00.06 / Лариса Павлівна Заставська ; Національна академія наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2003. – 19 с.
 14. Земельне право України : підруч. / Г. І. Балюк, Т. О. Коваленко, В. В. Носік та ін. ; за ред. В. В. Носіка. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – 511 с.
 15. Земельне право України [Текст] : [академ. курс]: підруч. для студ. ВНЗ / В. І. Семчик [и др.] ; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, Київ. ун-т права НАН України. - К. : Ін Юре, 2008. - 593 с.
 16. Ільницький О. В. Вирішення земельних спорів як одна з форм управління органів держави земельним фондом України / О. В. Ільницький // Митна справа: науково-аналітичний журнал. - 2009. - № 1 (61). - Частина 2. - С. 7-11.
 17. Ільницький О.В. Адміністративно-правові засади вирішення земельних спорів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07/ О.В. Ільницький// Львівський державний інститут внутрішніх справ. – Л., 2010. – 18 с.
 18. Ільницький О.В. Вирішення земельних спорів як форма державного управління земельним фондом/ О.В.Ільницький// Соц.-екон. пробл. сучас. періоду України. — 2008. — Вип. 6. — С. 270-278
 19. Ільницький О.В. Земельний спір у теорії адміністративно-процесуального права/ О.Ільницький//Проблеми адміністративного права. – 2010. - №11. – с. 56-61.
 20. Ільницький О.В. Окремі питання судового розгляду та вирішення земельних спорів за участю суб'єктів владних повноважень // Вісник господарського судочинства : офіційний друкований орган Вищого господарського суду України / Вищий господарський суд України. – Київ, 2009. – № 6. – С. 132-141.
 21. Ільницький О. Повноваження органів прокуратури України з розгляду земельних спорів // Вісник прокуратури : загальнодержавне фахове юридичне видання / Генеральна

- прокуратура України; Нац. юр. ак. України ім. Ярослава Мудрого; КНУТШ. – Київ, 2010. – № 3 (105). – С. 93-99.
22. Иконицкая И.А. Разрешение земельных споров. – М.: Юр. лит. – 1973. – 178 с.
 23. Каракаш И. И. Право собственности на землю и право землепользования в Украине : научно-практ. пособие / Илья Иванович Каракаш. – К. : Истина, 2004. — 216 с.
 24. Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Н. І. Клименко. – К.: Ін Юре, 2007. – 528 с
 25. Ковальський Д.В. Земельно-процесуальні правовідносини: монографія /Д.В. Ковальський. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 176 с.
 26. Ковтун О.М. Розмежування цивільної, господарської та адміністративної судових юрисдикцій у вирішенні земельних спорів і перспективи запровадження спеціальної земельної юрисдикції в Україні: тези міжнарод. наук. конф. / О.М. Ковтун // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – Число 2(18). – с. 149-151.
 27. Комзюк О.Л. Актуальні аспекти розмежування адміністративної і господарської юрисдикції щодо розгляду земельних спорів/ О.Л.Комзюк//Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. - №4. – с.172-174.
 28. Корнеєв Ю.В., Трохіна Д.Д. Проблеми реалізації засад добросусідства у земельному праві України/ Ю.В. Корнеєв, Д.Д. Трохіна//Становлення та розвиток юридичної освіти в національному авіаційному університеті: [Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки, Київ, Національний авіаційний університет, 16 травня 2013 р.] – К.: Комп'ютерпрес. - 2013.
 29. Костяшкін І. О. Право загального землекористування громадян [Текст] : монографія / Костяшкін Іван Олександрович ; Хмельниц. ун-т упр. та права. - Хмельницький : [Вид-во Хмельниц. ун-ту упр. та права], 2010. - 148 с. - Бібліогр.: с. 130-144. - 300 экз.
 30. Котелевець А.В. До питання щодо юрисдикції судів при розгляді земельних спорів / А.В. Котелевець, М.В. Шульга // Судова практика : науково-практичний юридичний журнал / Ред. журн. "Право України". – Київ, 2012. – № 9/10. – С. 7-16.
 31. Кузнецова Н. С. Проблеми співвідношення земельного та цивільного законодавств при вирішенні господарських спорів з питань земельних відносин / Н. С. Кузнецова // Право України. – 2009. – № 9. – С. 19–21.
 32. Левков В.Н. Земельні спори. /Левков В.Н., Петренко О.В. – Х.: Фактор, 2011. – 720 с.
 33. Лейба Л. В. Деякі питання судового захисту земельних прав / Л.В. Лейба // Земельне право України. – 2006. — № 4. – С. 11—17.
 34. Лейба Л.В. Проблеми розмежування підвідомчості земельних спорів // Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми реформування земельних, екологічних, аграрних та господарських правовідносин в Україні» (м. Хмельницький, 14–15 травня 2010 р.). – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2010. – 426 с. – С. 27.
 35. Лисенко Я.О. Аналіз доктринальних положень земельних юрисдикційних правовідносин / Я.О. Лисенко // Юридична Україна. – Випуск №4 (76). – 2009. – С. 70-76.
 36. Лисенко Я.О. Поняття та особливості земельних юрисдикційних правовідносин / Я.О. Лисенко //Юридична Україна. – Випуск №9 (81). – 2009. – С. 80-86.
 37. Лисенко Я.О. Суб'єкти земельних юрисдикційних правовідносин / Я.О.Лисенко // Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих учених: міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 квіт. 2009 р.: збірник наук. праць. – К., 2009. – Ч. III. – С 219-221.
 38. Максуров А.А. Защита права собственности от необоснованного вмешательства государства в права собственника в Европейском Суде по правам человека// Международное публичное и частное право: научно-практическое и информационное издание / Издательская группа «Юрист». – Москва, 2011. – № 5 (62). – С. 13-17.
 39. Марусенко Р. І. До питання про правову природу земельного сервітуту / Р. І. Марусенко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка : юрид. науки. – 2004. – вип. 62. — С. 129—132.

40. Мірошніченко А. М. Земельне право України : Підр. для студ. вищ. навч. закладів. – К.: Алерта, 2013. – 512 с.
41. Мірошніченко А.М. Європейський суд з прав людини як важіль для зміни вітчизняного земельного законодавства // Право та управління. - 2012. - № 2. - С.509-517.
42. Мірошніченко А. М. Порушення порядку зміни цільового призначення земельних ділянок як підстава для прокурорського реагування / А. М. Мірошніченко // Земельне право України. – 2006. – № 5. – С. 40—46.
43. Мірошніченко А. М. Правова природа та проблеми реалізації права на земельну частку (пай) / А. М. Мірошніченко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка : юрид. науки. – 2005. – вип. 63. – С. 37—40.
44. Мірошніченко А.М. Справа «Стретч проти Сполученого Королівства»: значення для оцінки правових наслідків порушення процедури відчуження державних та комунальних земель // Вісник Верховного Суду України. – 2015. - № 11 (183) – С. 179-191.
45. Мірошніченко А.М. Сфера допустимого застосування примусового відчуження земельних ділянок в Україні // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. - № 86. – С. 30-32.
46. Мірошніченко О. А. Право власності в розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика) / О. А. Мірошніченко // Форум права. - 2013. - № 2. - С. 371–374.
47. Мірошніченко О. А. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні / О. А. Мірошніченко // Форум права. - 2014. - № 1. - С. 369–372.
48. Настіна О.І. Європейські стандарти захисту права власності на землю / О.І. Настіна // Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2015. – Вип. 218. – С. 121-126.
49. Носік В. В. Захист права власності на землю юридичних осіб в суді / В. В. Носік // Вісник Вищого арбітражного суду України. – 1999. – № 2.– С. 174—181.
50. Носік В. В. Захист права на земельну частку (пай) / В. В. Носік, Т. О. Коваленко // Актуальні питання приватизації та оцінки земель : зб. наук. праць. – Суми : ВВП “Мрія—1” ЛТД, 1999. – С. 27—32.
51. Носік В. В. Правові і законодавчі аспекти протидії корупції у сфері земельних відносин в Україні / В. В. Носік // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. — № 8. – С. 26—32.
52. Носік В. В. Проблеми застосування у господарському судочинстві статті 13 Конституції України щодо здійснення прав власника на землю від імені Українського народу / В. В. Носік // Право України.–2009.–№ 9. – С. 30–33.
53. Носік В. В. Самовільне зайняття земельних ділянок : теорія і практика / В. В. Носік // Земельне право України. – 2006. — № 5. – С. 47—58.
54. Носік В. В. Щодо правової природи земельної частки (паю) / В. В. Носік, Т. О. Коваленко // Право України. – 2000. — №3. – С. 48—53.
55. Оверковська Т. К. Юридична відповідальність у сфері охорони земель України від забруднення та псування: поняття та особливості / Т. К. Оверковська // Юридична Україна. – 2008. — № 2. – С. 66—70.
56. Першиков Є. Проблемні питання “суперфіцію” у земельних правовідносинах /Є. Першиков // Право України. – 2009.– № 9. – С. 49–53.
57. Погрібний О. О. Щодо місця інституту земельних спорів у системі земельного права // Право України. – 2009. – № 9. – С. 11–14.
58. Подцерковний О. Способи захисту прав у земельних відносинах // Право України. – 2009. – № 9. – С. 34–39.
59. Проблемы истребования дополнительных материалов, необходимых для проведения строительно-технической экспертизы / В. В. Давыдовский, С. В. Трошин // Теория та практика судової експертизи і криміналістики. - 2011. - Вип. 11. - С. 534-538.

60. Розвиток наук земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права Електронний ресурс :Збірник наукових праць круглого столу (19 жовтня 2012 р.). /За ред. Г.І. Балюк, М.В. Краснової, А.М. Мірошніченка, В.В. Носіка. – 2012. – режим доступу : <http://law.unev.kiev.ua/science.html>.
61. Романюк Я. М. Гарантії захисту права власності на землю: окремі аспекти застосування ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Я. М. Романюк, О. Майстренко Л. // Вісник Верховного Суду України. - 2014. - № 1. - С. 19-35.
62. Руденко М. Концептуальні основи екологічного нагляду прокуратури / М. Руденко // Право України. – 1991. – № 8. – С. 26.
63. Руженцева Є.О. Земельні спори: від конфлікту до суду // Агропрофі. – 2010. – № 19(111). – 28 травня. – С. 11–12.
64. Руженцева Є.О. Земельні спори: від конфлікту до суду-2 // Агропрофі. – 2010. – № 21(113). – 11 червня. – С. 11–12.
65. Руженцева Є.О. Розмежування судових юрисдикцій при вирішенні земельних спорів: новели законодавства/ Є.О. Руженцева// Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. - №3. – с. 48-56.
66. Рушинець Ю.Т. Генеза правового регулювання відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам/ Ю.Т. Рушинець// Університетські наукові записки. – 2011. - № 3 (39). – с. 176-182.
67. Саков О. В. Земля – як предмет злочинного посягання / О. В. Саков // Держава і право. – 2000. – Вип. 6. – С. 289—293.
68. Самбор М. Судовий захист прав та інтересів під час первинного набуття права власності на землю/ М. Самбор //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2011. – Вип.86. – с. 77-81.
69. Санніков Д.В. До питання місця рішень Європейського суду з прав людини у системі джерел земельного права / Д.В. Санніков, М.В. Саннікова // Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф., д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України О. О. Погрібного. – Харків, 2014. – С. 163–166.
70. Снідевич О. С. Землевпорядні позови у цивільному процесі України / О. С. Снідевич // Право України. – 2006. – № 6. – С. 69.
71. Цікало А. Проблеми застосування земельного, цивільного, господарського та екологічного законодавства при вирішенні господарських спорів з питань земельних відносин / А. Цікало // Право України. – 2009. – № 9. – С. 74-82.
72. Цюра В. В. Речові права на чуже майно : науково-практичний посібник / В. В. Цюра. – К. : КНТ, 2006. – 136 с.
73. Шаповал К.В. Принцип спеціалізації як концептуальна передумова створення земельних судів в Україні/ К.В. Шаповал//Вісник Академії адвокатури України. – 2014. - №3(22). – с. 160-166.
74. Шаповал К.В. Функціонування спеціальних судових органів із вирішення земельних спорів у Сполучених Штатах Америки: досвід для України/ К.В. Шаповал// Вісник Академії адвокатури України. – 2012. - №2(24).
75. Шевчук І. Короткий огляд українських «земельних» справ Європейського суду з прав людини / І. Шевчук // Юридичний Журнал. – 2008. - №2. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2883>
76. Шульга А. М. Кримінально-правова охорона земель від забруднення або псування. Автореф. дис. канд. юрид. наук... спец. 12.00.08 / Андрій Михайлович Шульга ; Національний університет внутрішніх справ. – Х., 2004. – 19 с.
77. Шульга А. М. Проблеми відповідальності за самовільне зайняття земельних ділянок / А. М. Шульга // Земельне право України. – 2006. — № 1. – С. 65—70.

78. Шульга М. В. Судовий захист земельних прав громадян у населених пунктах / М. В. Шульга // Право України. – 1991. – № 7. – С. 27–29.
79. Яцун О.В. Розвиток законодавства з питань вирішення земельних спорів/ О.В. Яцун// Вісник Запорізького національного університету. – 2010. - №4. – с. 177-188.

10. Судова практика:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: reyestr.court.gov.ua.
2. Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17 травня 2011 № 6. // Вісник господарського судочинства. – 2011. - № 6.
3. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 року № 7. // Вісник Верховного Суду України. – 2004. - № 6.
4. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 року № 9. // Вісник Верховного Суду України. – 2010. - № 2.
5. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з орендою земельних ділянок: Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 30 листопада 2007 року № 01-8/918. // Вісник господарського судочинства. – 2008. - № 1.
6. Про практику застосування судами при розгляді справ окремих норм земельного права: Лист Вищого спеціалізованого суду України від 27 вересня 2012 року № 10-1391/0/4-12. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
7. Про деякі питання практики розгляду справ зі спорів, пов'язаних із здійсненням державного контролю за використанням та охороною земель: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 11 червня 2012 року № 01-06/805/2012. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
8. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01 березня 2013 року №3 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
9. Про практику Верховного Суду України у справах зі спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про плату за землю : Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 10 березня 2005 року № 01-8/374. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
10. Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів : Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 року № 8 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.
11. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: Постанова Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07 лютого 2014 року № 5 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua.